

Programma AGORA

Samenvatting

ONDERZOEKSCONTRACT: AG/00/136

ACRONIEM VAN HET PROJECT: PCP

TITEL VAN HET PROJECT: ARMOEDE EN PLAATSING

ONDERZOEKINSTELLING(EN): UNIVERSITEIT GENT / UNIVERSITÉ CATHOLIQUE DE LOUVAIN

COÖRDINATOR: PROF. DR. MARIA DE BIE

PROMOTOREN: PROF. DR. MARIA DE BIE
PROF. DR. YVES ROSSEEL
PROF. DR. JAN DE MAESENEER
DR. SARA WILLEMS
PROF. DR. THIERRY MOREAU
DR. ISABELLE RAVIER

DATUM : 230508

1. Inleiding

In het kader van het AGORA-onderzoeksprogramma van het Federaal Wetenschapsbeleid en in aansluiting op een vraag van het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, werd op 1 oktober 2006 door UGent en UCL gestart met een onderzoeksproject betreffende de relatie tussen leven in armoede en plaatsing van kinderen.

Het Agora-programma van het Federaal Wetenschapsbeleid heeft als doel "*de ontwikkeling, de ondersteuning en de valorisatie van sociaal-economische gegevens in het bezit van de federale instellingen te ondersteunen*".¹. In het onderzoeksproject 'Plaatsing van kinderen en armoede' wordt bovenstaande doelstelling van het Agora-programma gekoppeld aan de vraag van het Steunpunt om zicht te krijgen op de relatie tussen leven in armoede en plaatsing van kinderen. Centrale doelstelling van dit onderzoeksproject is de ontwikkeling van een procedure die de koppeling van diverse databanken vereenvoudigt en hanteerbaar maakt, in dit geval specifiek met het oog op het onderzoeken van de relatie tussen armoede en plaatsing.

Bij de operationalisering van de onderzoeksvraag werd de keuze gemaakt om het concept 'plaatsing' te verruimen naar alle mogelijke interventies door de bijzondere jeugdzorg die geregistreerd staan in de databanken van de drie Gemeenschappen. Met het AGORA-onderzoeksproject willen we zicht krijgen op de socio-economische achtergrond van kinderen en jongeren die geconfronteerd worden met een maatregel binnen de bijzondere jeugdbijstand. We onderzoeken daartoe welke variabelen van invloed zijn op de kans op contact met de bijzondere jeugdbijstand.

De procedure die binnen het onderzoek 'Plaatsing van kinderen en armoede' wordt uitgewerkt, maakt het mogelijk de longitudinale opvolging van deze studie te garanderen. De ontwikkelde procedure zal worden herhaald waarbij enerzijds aandacht zal worden besteed aan de momentane relatie tussen armoede en plaatsing en anderzijds aan het gevolgde traject door de doelgroep.

2. Methodologisch opzet

2.1. Beschrijving databanken

De centrale doelstelling van het Agora-project 'Armoede en plaatsing' is het uitwerken van een koppelingsprocedure waardoor de longitudinale opvolging kan gegarandeerd worden. In deze procedure worden volgende databanken gekoppeld: Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming, de databanken van de administraties bijzondere jeugdzorg van de drie Gemeenschappen en de databank opgemaakt in het kader van de publicatie 'Atlas van buurten in moeilijkheden'.² De databanken van de administraties bijzondere jeugdzorg worden gekoppeld aan het datawarehouse met behulp van het rijksregisternummer van de betrokken kinderen en jongeren. De data verzameld in het kader van de publicatie van de 'Atlas van buurten in moeilijkheden' worden aan het datawarehouse gekoppeld via de variabele 'statistische sector'.

---

¹ <http://www.belspo.be>

² We verwijzen u hiervoor naar het document in bijlage 'Dossier Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid'. Hier vindt u de documentatie betreffende de gekoppelde databanken.

Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming verzamelt gegevens voor de voltallige populatie. Door het gebruik van deze databank kan er dus een vergelijking gemaakt worden op grond van een aantal geselecteerde achtergrondvariabelen tussen de groep van kinderen en jongeren met een maatregel en de controlegroep van kinderen en jongeren zonder maatregel.

Zowel de gegevens van de Franse als van de Vlaamse administratie bijzondere jeugdzorg werden aan het datawarehouse gekoppeld.

Het onderzoeksproject heeft betrekking op drie groepen. Een eerste groep betreft de Vlaamse huishoudens met minstens 1 huishoudlid met een eerste maatregel in 2005. Deze informatie komt uit de databank BJ '96. Een tweede groep betreft de Franstalige huishoudens met minstens 1 huishoudlid met een eerste maatregel in 2005. Deze informatie wordt gehaald uit de databank van de administratie, SIGMAJED.

In een laatste groep worden de kinderen en jongeren zonder eerste maatregel in 2005 opgenomen. Dit gebeurt aan de hand van het datawarehouse waaruit een random steekproef van 2.5% werd weerhouden.

Voor deze drie groepen kunnen we de gegevens over de kinderen en jongeren verbinden met de gegevens over hun ouders en beschikken we over informatie aangaande de socio-economische achtergrond aan de hand van variabelen zoals de positie op de arbeidsmarkt, het loon, werkloosheid, invaliditeit,...

De koppelingsprocedure kan worden uitgebreid met andere databanken. Het voorkomen van één element van gemeenschappelijke informatie vormt de enige voorwaarde voor een dergelijke koppeling.

Bij deze studie kozen we ervoor – met het oog op een ruimere conceptualisering van het begrip 'socio-economische achtergrond' – om het volledige databestand te koppelen aan de data die werden verzameld in het kader van de publicatie van de 'Atlas van buurten in moeilijkheden' (2006). De koppelingsprocedure geeft ons meer informatie over de buurt waarin kinderen en jongeren leven. Op basis van 22 indicatoren werd de mate van achterstelling van de buurt bepaald. Hierbij werd gekeken naar verschillende aspecten zoals de gemiddelde opleiding, huisvestingskwaliteit,... Deze gegevens hebben enkel betrekking op de 17 stadsgewesten.³ Op het totaal van de Belgische populatie gaat het om 56%.

2.2. Afbakening onderzoekspopulatie

De onderzoekspopulatie werd op volgende wijze afgebakend. Enkel de kinderen en jongeren die in 2005 voor de eerste keer geconfronteerd werden met een maatregel door de bijzondere jeugdzorg werden als deel van de onderzoekspopulatie beschouwd. Parallel aan deze beslissing werden de gegevens voor 2005 uit het Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming opgevraagd. Op deze wijze werd het mogelijk om de actuele gezinssituatie te kennen op het moment dat de kinderen en jongeren voor de eerste keer werden geconfronteerd met een maatregel en konden we gebruik maken van de meest recente data van Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming.

Dit resulteerde voor de Vlaamse Gemeenschap in het gebruik van het registratiesysteem BJ '96, het vroegere registratiesysteem en niet Domino, het actuele registratiesysteem van de bijzondere jeugdzorg in de Vlaamse Gemeenschap. Op het moment dat het dossier werd ingediend waren de gegevens uit BJ '96 immers nog niet overgezet naar het nieuwe registratiesysteem Domino.

---

³ Lijst stadsgewesten: Antwerpen; Mechelen; Gent; Sint-Niklaas; Brugge; Oostende; Hasselt-Genk; Kortrijk; Luik; Verviers; Charleroi; Bergen; La Louvière; Namen; Doornik; Brussel; Leuven

2.3. Procedure

De diverse fasen van de koppelingsprocedure worden uitvoerig besproken in het document 'draaiboek koppelingsprocedure' en zullen hier slechts beknopt worden beschreven.

In een eerste fase werden de verschillende databanken verkend. De betrokken administraties werden op regelmatige basis geconsulteerd. Er werd bovendien gezocht naar mogelijkheden om het databestand uit te breiden waardoor meerdere factoren die de kans op een maatregel mogelijks beïnvloeden, konden worden opgenomen. De uitbreiding van het bestand met de data verzameld in het kader van de publicatie 'Atlas van buurten in moeilijkheden' bleek de enige mogelijkheid te zijn. Door deze databank te koppelen, verkregen we gegevens over de buurt met betrekking tot de mate van achterstelling.

De tweede fase van de procedure bestond uit de samenstelling van het dossier voor de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid. Dit dossier dient enerzijds te bestaan uit een algemene voorstelling van het onderzoeksproject en anderzijds uit een ophijsting van alle gegevens uit de verschillende databanken die zouden worden gebruikt om een antwoord te kunnen formuleren op de onderzoeksvraag. Begin mei werd dit dossier ingediend bij de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid ter goedkeuring van het Beheerscomité en het Sectoraal Comité van de Gezondheid en Sociale Zekerheid.

De derde fase van een dergelijke koppelingsprocedure bestaat uit de goedkeuring van het dossier door beide comités en de aangifte bij de Commissie ter Bescherming van de Persoonlijke Levenssfeer. Na deze goedkeuring kan het contract tussen enerzijds de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid en anderzijds alle betrokken actoren worden opgesteld. Na ondertekening van dit contract wordt het databestand overhandigd en kon het onderzoeksteam starten met de statistische analyse van de data.

3. Resultaten

3.1. Inleiding

Alvorens de resultaten te beschrijven, worden nog enkele belangrijke elementen opgelijst. Een eerste belangrijke opmerking betreft de analyse-eenheid die niet dezelfde was voor de verschillende bestanden. De databestanden van de administraties bijzondere jeugdzorg weerhielden de kinderen en jongeren als analyse-eenheid. Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming registreren gegevens per lid van het huishouden en de Atlas van buurten in moeilijkheden tenslotte weerhield de huishoudens als analyse-eenheid.

Het onderzoeksteam koos ervoor om te werken met het huishouden als analyse-eenheid. De gegevens uit het datawarehouse werden op een hoger analyiseniveau gebracht door het aantal huishoudleden in een bepaalde categorie te tellen. Wanneer minstens 1 huishoudlid tot een bepaalde categorie behoorde, werd dit betrokken huishouden tot de specifieke categorie gerekend. Informatie over de positie van de arbeidsmarkt wordt in het datawarehouse bijvoorbeeld opgedeeld in vier categorieën: werkend, werkzoekend, niet beroepsactief en een restcategorie. Deze informatie is beschikbaar op het niveau van de leden van het huishouden. Deze informatie werd op een hoger niveau getild door te spreken over huishoudens waar tenminste 1 huishoudlid werkt,

werkzoekend is,... Hetzelfde werd gedaan voor invaliditeit. De statistische analyse bouwde hier op verder.

Een tweede belangrijke opmerking betreft de relatie met de initiële onderzoeksvraag. Dit onderzoeksproject heeft een procedure ontwikkeld om de relatie tussen armoede en een maatregel door de bijzondere jeugdzorg op lange termijn te kunnen bestuderen. Omwille van de in de tijd evoluerende armoededefiniëring werd ervoor gekozen om het concept armoede niet op voorhand te bepalen en hierdoor dus ook niet vast te leggen. Een belangrijke doelstelling van het onderzoeksproject is juist de identificatie van factoren die de kans op een maatregel door de bijzondere jeugdzorg beïnvloeden. Door deze factoren niet op voorhand af te bakenen, wordt de mogelijkheid gecreëerd om alle beschikbare en mogelijks interessante factoren in de studie op te nemen. Na de identificatie van alle mogelijke risicofactoren kan dan bepaald worden in welke mate deze beïnvloedende factoren overeenstemmen met de vigerende armoededefinities.

Tenslotte werd initieel bepaald dat de data voor de Duitstalige Gemeenschap ook tot het onderzoeksproject zouden behoren. Door omstandigheden bleek dit echter niet mogelijk. De Duitstalige Gemeenschap heeft geen toegang tot het rijksregister en de omzetting van de papieren dossiers naar een elektronisch databestand was bijzonder tijdrovend. Deze data hebben betrekking op ongeveer 130 jongeren en zijn op dit moment nog niet beschikbaar.

Er wordt momenteel nog steeds naar een oplossing gezocht voor de toegang tot het rijksregister. Normaal gezien zouden alle structurele moeilijkheden zo snel mogelijk worden opgelost zodat de deelname van de Duitstalige Gemeenschap in de longitudinale opvolging van het onderzoeksproject gewaarborgd kan worden.

3.2. Beschrijving van de onderzoekspopulatie

Er wordt gekozen om de twee Gemeenschappen apart te analyseren. Enerzijds heeft dit te maken met het feit dat voor de Franstalige Gemeenschap de data betrekking hebben op een selectie van maatregelen terwijl voor de Vlaamse Gemeenschap alle maatregelen werden opgenomen in de analyse. De data voor de Franstalige Gemeenschap hernemen enkel volgende maatregelen: maatregelen in een niet-residentiële setting, plaatsing in een gemeenschapsinstelling, plaatsing in een residentiële setting. Maatregelen zoals oriëntatie, onder toezicht stelling, ... worden dus niet meegenomen in de analyse van de data van de Franse Gemeenschap terwijl deze types van maatregelen wel deel uitmaken van het Vlaamse databestand. Omwille van deze reden is het voor het onderzoeksteam onmogelijk om de beide Gemeenschappen als 1 geheel te analyseren, beide databanken verwijzen immers naar een andere onderzoekspopulatie.

Bovendien gaat het in beide Gemeenschappen ook om een andere realiteit. De verschillen in uitvoeringspraktijk, registratie, socio-economische context, beschikbare voorzieningen zijn dermate groot dat ook in dit perspectief een aparte analyse het meest aangewezen is.

In de Vlaamse Gemeenschap gaat het om 3717 kinderen tussen 0 en 18 jaar met een eerste maatregel in 2005. Het gaat om 2193 jongens (59%) en om 1524 meisjes (41%).

In de Franse Gemeenschap gaat het om 3709 kinderen met een eerste maatregel in 2005. Opnieuw dient hierbij verwezen te worden naar de selectie van maatregelen: enkel de plaatsingen in een residentiële setting, in een gemeenschapsinstelling en de niet-residentiële maatregelen worden hierbij opgenomen.

Wanneer beide bestanden worden gekoppeld aan Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming verkrijgen we informatie aangaande de huishoudens van de betrokken kinderen en

jongeren. Deze informatie heeft enerzijds betrekking op een aantal socio-demografische karakteristieken en anderzijds op een aantal socio-economische achtergrondvariabelen. Bovendien krijgen we nu ook dezelfde informatie voor de ad random steekproef die een aantal kinderen en jongeren zonder eerste maatregel in 2005 en hun huishoudens omvat.

3.3 Identificatie van de factoren die de kans op een maatregel beïnvloeden

Omwille van de moeilijke positie van het arrondissement Brussel bleek het onmogelijk om de indeling tussen de Franse en Vlaamse Gemeenschap te behouden. Deze indeling gebeurt door de administraties bijzondere jeugdzorg op basis van taal. Franstalige kinderen en jongeren worden opgevangen door Aide à la Jeunesse, Nederlandstalige kinderen en jongeren worden opgevangen door de bijzondere jeugdzorg. Het datawarehouse biedt echter geen informatie over de moedertaal van de betrokken kinderen en jongeren. Wanneer zij dus in Brussel wonen, is het bijzonder moeilijk om hen toe te schrijven aan het Vlaamse of Franse landsgedeelte.

In het licht van deze moeilijkheden werd gekozen voor volgende oplossing. De regio's zijn ingedeeld op basis van het bestuurlijk arrondissement. De Vlaamse bestuurlijke arrondissementen zijn ingedeeld bij de Vlaamse regio en hetzelfde geldt voor de Franstalige bestuurlijke arrondissementen. Het arrondissement Brussel werd apart genomen. Het gaat hier om een kleine groep maar omwille van de specifieke socio-economische realiteit (nergens in België is de concentratie van armoede zo groot) kan dit zeker beargumenteerd worden.

De vraag welke factoren de kans op een maatregel door de bijzondere jeugdzorg verhogen, staat centraal in dit onderzoeksproject. Aan de hand van een logistische regressie wordt gezocht naar factoren die de kans op een maatregel beïnvloeden. Belangrijk hierbij is dat er telkens gecontroleerd wordt voor andere, mogelijke interveniërende variabelen. Dit betekent dat het effect van een significante predictor steeds moet worden gezien in de context van huishoudens die voor de andere variabelen identiek zijn. Wanneer er dus een effect gevonden wordt van een bepaalde factor kan dit effect met zekerheid worden toegeschreven aan die specifieke variabele.

Voor de Vlaamse regio's worden volgende factoren geïdentificeerd:

- Geslacht: jongens hebben een significant hogere kans op een maatregel dan meisjes.
- Leeftijd: de kans op een maatregel neemt toe naarmate men ouder wordt.
- Geslacht hoofd huishouden: huishoudens met een vrouw als hoofd hebben een significant hogere kans op een maatregel. Verdere analyses tonen aan dat deze relatie enkel geldt voor huishoudens met twee ouders. Voor eenoudergezinnen wordt deze relatie niet bevestigd.
- Aantal leden huishouden: de kans op een maatregel stijgt significant naarmate het aantal leden van het huishouden toeneemt.
- Tewerkstelling: de kans op een maatregel is significant lager in huishoudens waar tenminste 1 lid van het huishouden werkt.
- Werkzoekend: de kans op een maatregel is significant hoger in huishoudens waar er tenminste 1 lid van het huishouden werkzoekend is.
- Leefloon: de kans op een maatregel is significant hoger in huishoudens waar tenminste 1 lid van het huishouden een leefloon of financiële hulp ontvangt.
- Invaliditeit: de kans op een maatregel is significant hoger in huishoudens waar tenminste 1 lid van het huishouden invalide is.

Voor de Franstalige regio's kunnen volgende factoren worden geïdentificeerd:

- Geslacht: jongens hebben een significant hogere kans op een maatregel dan meisjes.
- Leeftijd: de kans op een maatregel neemt significant toe naarmate men ouder wordt.
- Geslacht hoofd huishouden: voor de Franstalige regio's is er geen effect van het geslacht van het hoofd van het huishouden. Uit verdere analyse blijkt wel dat er een onderscheid kan gemaakt worden naar type huishouden. Voor eenoudergezinnen geldt dat huishoudens met een man aan het hoofd meer kans op een maatregel hebben. Voor huishoudens met twee ouders geldt dat een vrouw aan het hoofd de kans op een maatregel verhoogt. Dit verschil is significant.
- Aantal leden huishouden: de kans op een maatregel stijgt significant naarmate het aantal leden van het huishouden toeneemt.
- Tewerkstelling: de kans op een maatregel is significant lager in huishoudens waar tenminste 1 lid van het huishouden werkt dan in huishoudens waar niemand werkt.
- Leefloon: de kans op een maatregel is significant hoger in huishoudens waar tenminste 1 lid van het huishouden een leefloon of financiële hulp ontvangt.
- Invaliditeit: de kans op een maatregel is significant hoger in huishoudens waar tenminste 1 lid van het huishouden invalide is.

Voor Brussel kunnen volgende risicofactoren worden beschreven:

- Geslacht: jongens hebben een significant hogere kans op een maatregel dan meisjes.
- Leeftijd: de kans op een maatregel neemt toe naarmate men ouder wordt.
- Geslacht hoofd huishouden: huishoudens met een vrouw als hoofd hebben een significant hogere kans op een maatregel dan huishoudens met een man als hoofd van het huishouden. Verdere analyses tonen aan dat deze relatie vooral geldt voor huishoudens met twee ouders. Voor eenoudergezinnen wordt deze relatie in mindere mate bevestigd.
- Aantal leden huishouden: de kans op een maatregel stijgt significant naarmate het aantal leden van het huishouden toeneemt.
- Tewerkstelling: de kans op een maatregel is significant lager in huishoudens waar tenminste 1 lid van het huishouden werkt dan in huishoudens waar niemand werkt.
- Leefloon: de kans op een maatregel is significant hoger in huishoudens waar tenminste 1 lid van het huishouden een leefloon of financiële hulp ontvangt.
- Invaliditeit: de kans op een maatregel is significant hoger in huishoudens waar tenminste 1 lid van het huishouden invalide is.

De koppeling met de Atlas van buurten in moeilijkheden toont een sterk verband tussen de verschillende achterstellingsindicatoren op buurtniveau en de kans op een maatregel. Hoe meer de buurt als achtergesteld wordt geclassificeerd, hoe hoger de kans op een maatregel door de bijzondere jeugdzorg wordt. Deze gegevens omvatten enkel de stadsgewesten.

Deze voorstelling van de resultaten dient met de nodige voorzichtigheid te worden behandeld. Er wordt immers met de registratiegegevens van de administraties bijzondere jeugdzorg. Deze gegevens werden niet verzameld met het oog op sociaal-wetenschappelijk onderzoek en het blijft dus een feit dat heel wat essentiële informatie ontbreekt. De context en realiteit achter de beslissingen van het comité en de jeugdrechtbank, de uitvoeringspraktijk van de verschillende betrokken actoren wordt hier bij dus niet acht genomen hoewel deze gegevens van cruciaal belang zijn in een onderzoek naar de realiteit van de bijzondere jeugdzorg.

4. Beperkingen onderzoek

4.1. Administratieve databanken

Het verkennen en het werken met administratieve databanken is niet steeds eenvoudig gebleken. Deze databanken zijn immers gericht op administratie en vormen vaak een systeem voor de financiële registratie maar zijn niet bedoeld voor sociaal-wetenschappelijk onderzoek. Zowel in de verkenning van de databanken als in het verwerken van de gegevens werd dit opgemerkt. Een grondige verkenning van de databanken, met regelmatig overleg met de beheerders van de databanken is dan ook aangewezen.

Een bijzonder aandachtspunt is de vraag in welke mate de administratieve databanken klaar zijn voor de sociaal-wetenschappelijke doeleinden. Dat de koppeling zou gebeuren aan de hand van het rijksregisternummer werd contractueel bevestigd door de drie administraties, nochtans bleek dat enkel de Vlaamse Gemeenschap het rijksregisternummer van de kinderen en jongeren registreerde. De procedure om over het rijksregisternummer te kunnen beschikken voor de twee andere Gemeenschappen, bleek tijdsintensief en kostelijk.

Een tweede bedenking bij het gebruik van de administratieve databanken is het ontbreken van de context. In het kader van dit specifiek onderzoeksproject zijn er een aantal aspecten die ontbreken en die aan de hand van de beschikbare data niet kunnen achterhaald worden. De context van een beslissing waarbij kinderen en jongeren een maatregel van de bijzondere jeugdzorg krijgen, ontbreekt bijvoorbeeld. Aan de hand van focusgroepen willen we de meest opvallende resultaten ook kaderen binnen de ervaringen van enkele betrokken groepen maar het blijft een feit dat de context, de realiteit achter de maatregel niet wordt meegenomen hoewel die essentieel is voor het beantwoorden van onze onderzoeksvraag.

Een derde bedenking bij het gebruik van administratieve databanken betreft het onderscheid tussen de feitelijke en de administratieve situatie. Dit geldt in het bijzonder voor Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming waar het onderscheid tussen beide situaties groot kan zijn. De samenstelling van het huishouden wordt gemeten op 1 januari. Wijzigingen doorheen het jaar worden met andere woorden niet geregistreerd.

Ook de definiëring van huishouden verdient hier een plaats. Onder huishouden wordt iedereen verstaan die op hetzelfde domicilieadres woont. Voor elk huishoudlid werd het geslacht en de leeftijd opgevraagd. Via deze gegevens krijgt men een indicatie met betrekking tot de ouderrol, maar zekerheid kan niet gegarandeerd worden.

4.2. Bewaartermijn data

Bij dit onderzoeksopzet werd er voor gekozen om de data te vernietigen zodra het onderzoeksproject afloopt, op 31/07/08. De data worden vernietigd door het onderzoeksteam maar worden de komende 10 jaar wel bewaard bij de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid. Met het oog op de longitudinale opvolging van dit project is een bewaartermijn van 10 jaar bij de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid een absolute noodzaak. Met het oog op wetenschappelijke publicaties en uitgebreidere statistische analyses kan een bewaartermijn tot 6 maanden na het einde van het contract zeker zijn nut hebben.

4.3. Conceptualisering socio-economische achtergrond

Op individueel niveau werd voor de bepaling van de socio-economische achtergrond van de betrokken kinderen en jongeren enkel gebruik gemaakt van Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming. De gegevens die hierbij indicatief zijn voor de socio-economische achtergrond van kinderen en jongeren baseren zich voornamelijk op 1 aspect, namelijk de financiële risico's zoals het loon van de ouders en de positie op de arbeidsmarkt. De bepaling van de socio-economische achtergrond van kinderen en jongeren op individueel niveau is dus eerder beperkt en unidimensioneel.

Op buurniveau werd deze conceptualisering uitgebreid met een aantal variabelen zoals het gemiddelde opleidingsniveau, de gemiddelde gezondheidstoestand,... indicatoren die werden opgenomen in de 'Atlas van buurten in moeilijkheden'.

In het deel 'aanbevelingen' leest u meer over eventuele uitbreidingen van het concept 'socio-economische achtergrond'.

4.4. Afwezigheid kinderbijslag in loon

Armoedematen zoals 60% van het mediaaninkomen worden algemeen erkend in de wetenschappelijke onderzoekswereld. Deze maten baseren zich op het volledige inkomen, inclusief de kinderbijslag. Enquêtes zoals de EU-SILC-enquête die comparatief onderzoek op Europees niveau toestaat, beroepen zich op het volledige gezinsinkomen (inclusief de kinderbijslag) en maken gebruik van armoedematen zoals 60% van het mediaaninkomen.

In Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming zitten geen bedragen van de uitgekeerde kinderbijslag. Enkel de hoedanigheid van de persoon (rechtgevende, rechthebbende en bijslagtrekkende) en de betalingsperiode per kind wordt opgenomen. Deze informatie betreft enkel de dossiers opgenomen in de centrale bestanden van de RKW, RSZPPO en RSVZ. Dit zijn niet alle dossiers van de kinderbijslag aangezien een relatief groot aantal dossiers behandeld wordt door de overheidsinstellingen zelf (Centrale Dienst der Vaste Uitgaven).

Een gemiddelde berekenen per huishouden bleek onmogelijk omwille van de bijzonder grote variatie in het uitgekeerde bedrag (afhankelijk van welke criteria vervuld worden).

Dit is een ernstige beperking. Uit de literatuur blijkt immers dat kinderbijslag voor gezinnen in armoede een belangrijke bron van inkomen is. Aangezien in deze studie kinderbijslag niet wordt opgenomen in de berekening van het loon, kan dit een vertekend beeld van de werkelijkheid geven.

Voor de longitudinale opvolging van dit project dient er zeker gezocht te worden naar mogelijke oplossingen voor deze beperking. Voor de nationale en Europese vergelijkbaarheid van deze studie, is het immers van bijzonder belang om te kunnen werken met algemeen erkende armoedematen zoals 60% van het mediaaninkomen. Hiervoor moeten we zicht hebben op de totaliteit van het gezinsinkomen.

Hetzelfde is eveneens van toepassing op de schuldenproblematiek. Ook dit gegeven wordt in de administratieve databanken niet meegenomen in de berekening van het loon en dit zorgt mogelijk voor een vertekend beeld van de realiteit.

5. Aanbevelingen

Dit onderzoeksrapport wordt afgerond met enkele aanbevelingen voor de longitudinale opvolging van deze studie. De aanbevelingen hebben betrekking op mogelijke databanken of uitbreidingen van reeds gebruikte databanken waarbij een koppeling aan het Agora-databestand een meerwaarde kan betekenen voor het onderzoeksopzet.

5.1. Uitbreiding Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming

Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming kent de laatste periode een grote uitbreiding. Diverse informatiebronnen worden sinds 2003 aan het datawarehouse toegevoegd en worden uitvoerig gedocumenteerd.

Enkele informatiebronnen kunnen van groot belang zijn voor de longitudinale opvolging van dit onderzoeksproject.

De uitbreiding van het datawarehouse met de data van het '*Fonds voor Arbeidsongevallen*' en het '*Fonds voor Beroepsziekten*' kan interessant zijn voor deze studie. Op deze wijze kan het aspect 'gezondheid' ten dele worden meegenomen in de analyse. Het verhoogd risico van deze gezinnen op armoede werd eveneens uitvoerig beschreven in de literatuur.

Vanaf 2003 worden ook de gegevens van de *POD Maatschappelijke Integratie* opgenomen als informatiebron in het datawarehouse. Deze data zijn van bijzonder groot belang voor dit onderzoeksproject.

Het huidige dossier zal enkel toelaten te kijken of een individu een leefloon trekt of niet maar de mogelijkheden zijn veel ruimer: bepaalde specificaties worden mogelijk en het exacte bedrag van het leefloon dat wordt uitgekeerd, zal kunnen worden achterhaald. Het integratieproces is nog maar net afgerond en kwam dus te laat om deze variabelen eveneens op te nemen in het koppelingsdossier.

Meer informatie omtrent de uitbreiding van Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming is te vinden op de website van de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid.

5.2. Algemene socio-economische enquête

De algemene socio-economische enquête verzamelt een groot arsenaal aan informatie. Informatie over het onderwijsniveau, de gezondheidstoestand, tewerkstellingssituatie wordt hierin opgenomen.

De algemene socio-economische enquête bestaat uit een persoonsvragenlijst en een woningvragenlijst. De persoonsvragenlijst informeert voor elk individu naar de tewerkstellingssituatie, gezondheidstoestand, burgerlijke staat, onderwijsniveau,... De woningvragenlijst wordt opgesteld voor elk huishouden en informeert naar de aard van de woning, het uitrustingsniveau, de omgeving,...

Beide types vragenlijsten kunnen een belangrijke aanvulling zijn op de data die aangeleverd worden door Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming. Ze bieden een ruimere conceptualisering van het concept 'socio-economische achtergrond' door aspecten zoals gezondheid, huisvesting en opleidingsniveau op te nemen.

De koppeling was echter niet mogelijk omwille van het ontbreken van het rijksregisternummer in de socio-economische enquête. Bovendien is de privacywetgeving omtrent deze enquête zeer strikt en is het bijzonder moeilijk om omwille van wetenschappelijke doeleinden toegang te krijgen tot de resultaten van deze enquête.

Het probleem van het ontbreken van het rijksregisternummer – noodzakelijk om de koppeling te maken met het datawarehouse en de databanken bijzondere jeugdzorg van de drie Gemeenschappen – kan eventueel in de toekomst wel verholpen worden. Indien er voor kan gezorgd worden dat bij de volgende socio-economische enquête het rijksregisternummer van de respondenten rechtstreeks kan worden opgevraagd, wordt deze enquête een nieuwe, interessante bron van informatie voor dit onderzoeksproject.

5.3. Databanken opleidingsniveau

Sinds het schooljaar 2003 - 2004 is er in de Vlaamse Gemeenschap sprake van een systematische registratie van de uitgereikte diploma's in het secundair onderwijs. Een detailweergave voor het BUSO ontbreekt echter. De diploma's uitgereikt in het hoger onderwijs worden geregistreerd vanaf 2001 - 2002. Voor de longitudinale opvolging van dit onderzoeksproject kunnen deze databanken op individueel niveau van groot belang zijn. Het is technisch mogelijk om deze databank te koppelen aan het datawarehouse door de aanwezigheid van het rijksregisternummer.

Over een aantal jaren zal de doelgroep van deze studie opgenomen zijn in de databank en zal het mogelijk worden om de volwassenen die tijdens hun jeugd werden geconfronteerd met de bijzondere jeugdzorg te vergelijken op basis van het criterium van opleidingsniveau met volwassenen die nooit in contact kwamen met de bijzondere jeugdzorg.

Hetzelfde geldt voor de databank opleidingsniveau van de Franse Gemeenschap. Hier is er echter nog geen sprake van een uitgewerkt registratiesysteem. De databank is nog in opbouw en de eindfase hiervan is gepland voor 2009 -2010.

In de toekomst kan deze databank echter wel dezelfde mogelijkheden bieden als de databank voor de Vlaamse Gemeenschap. Een vergelijking op het domein van onderwijsniveau tussen volwassenen die vroeger werden geconfronteerd met een maatregel uit de bijzondere jeugdzorg en zij die nooit in contact kwamen met de bijzondere jeugdzorg wordt hierdoor mogelijk.

5.4. Enquêtes

Verschillende enquêtes bevragen diverse aspecten van de socio-economische situatie van gezinnen. De *EU-SILC enquête* be vraagt verschillende indicatoren voor armoede en sociale uitsluiting. Er wordt hier tevens aandacht besteed aan de niet-monetaire indicatoren. Dit zou een uiterst relevante uitbreiding betekenen van deze studie naar de relatie tussen de socio-economische achtergrond en de confrontatie met maatregelen van de bijzondere jeugdzorg. Het probleem met deze enquête – en alle andere enquêtes – is het vermoeden dat de steekproef te weinig individuen zal bevatten uit onze doelpopulatie. De ondervertegenwoordiging van mensen in armoede in diverse databanken doet ons besluiten dat werken met enquêtes om een antwoord te krijgen op onze onderzoeksvraag niet haalbaar is. Om te besluiten dat er een oververtegenwoordiging is van arme gezinnen in de bijzondere jeugdzorg, is het belangrijk te werken met een controlegroep, de gezinnen die nooit in contact kwamen met de bijzondere jeugdzorg. Om deze twee groepen te kunnen vergelijken, moeten beide groepen groot genoeg zijn. De veronderstelling is dat de groep 'contact met bijzondere jeugdzorg' te klein zal zijn in de enquêtes waardoor een valide vergelijking tussen beide groepen niet langer tot de mogelijkheden zal behoren.

Dit geldt voor andere enquêtes ook. De *gezondheidsenquête van 2004* zou eventueel ook een interessante bron van informatie kunnen zijn. Het wordt algemeen erkend dat gezondheid en socio-economische situatie sterk gerelateerd zijn. Een studie naar het verband tussen socio-economische situatie en maatregelen door de bijzondere jeugdzorg kan voor de operationalisering van het concept 'socio-economische situatie' zeker beroep doen op de informatie verzameld in de

gezondheidsenquête. Dezelfde beperkingen van de EU-SILC enquête gelden hier echter ook en vormen een ernstige beperking van de bruikbaarheid van dergelijke gegevensverzameling.

5.5. Variabele 'statistische sector'

Het kan voor de longitudinale opvolging van deze studie een meerwaarde zijn wanneer de variabele 'statistische sector' wordt opgevraagd in het dossier van de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid. Dit gebeurde niet omwille van privacyredenen aangezien sommige sectoren over minder dan 50 inwoners beschikken maar het onderzoeksteam is van mening dat dit een belangrijke meerwaarde zou zijn.

In combinatie met de tabellen per gemeente (opgedeeld in statistische sectoren) die te verkrijgen zijn bij de Dienst Volkstelling van de afdeling Statistiek en Economische Informatie kan dit interessante informatie op buurtniveau opleveren.